

УДК [141.3:62]:355.4(100)»19»

DOI <https://doi.org/10.30970/PHS.2022.29.13>

ВПЛИВ СВІТОВИХ ВОЄН НА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЮ ТЕХНІКИ В НАУКОВО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Олена Груба

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна

e-mail: ousinari@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-7617-0845

Історія осмислення концептуального виразу технічної реальності початку ХХ століття зазвичай обмежувалась захватом від росту ролі техніки у житті суспільства та жахом перед тим, на що здатна техніка слугуючи війні. Обидві точки зору є полярними і обмежують варіативність сприйняття феномену техніки у період Світових воєн. За короткий час, після Першої світової війни, завдяки спокусливій мові комфорту, раціональності та могутності, символи техніки проникли в найглухіші куточки земної кулі. Там, куди проникає об'єктивна мова цих символів, старий закон життя зазнає краху, витісняється в область чистого романтизму. Соціальні експерименти 20–30-х років ХХ століття та Друга світова війна, особливо використання атомної зброї, та «атомний шантаж» під час «холодної війни» внесли суттєві корективи в розгляд філософської проблематики техніки. В дискусіях американських та західнонімецьких дослідників філософії техніки 1960-х років акцент змістився на етичні проблеми і проблеми відповідальності. Техніка все частіше трактувалась як «доля» сучасного Заходу, що існує за власною логікою. Складалась нова система цінностей, де технічні параметри пронизували і підкоряли всі сфери суспільного життя, а майбутнє пов'язувалось з безперервним вдосконаленням технологій.

У статті представлений загальний вектор розвитку філософії техніки воєнного та поствоєнного періодів, що визначався не конкретними подіями, а скоріше глибинними і тривалими трансформаціями уявлень про техніку і технічний прaxis. Саме в повоєнному дискурсі техніки з'являються впізнавані нотки побоювання перед всепроникаючою силою техніки, з відчуттям безпомічності в «залізному кулаці» технічного прогресу. Що викликало потребу в глибшому дослідженні технологічної реальності вже в науково-філософському контексті.

Сила техніки досягла свого апогею відповідаючи на запити війни, настільки, що почала загрожувати існуванню самого людства. У другій половині ХХ століття дослідники заговорили про необхідність обґрунтування певного механізму, що здатний своєчасно виявити і запобігти найбільш негативні наслідки розвитку техніки. У якості такого механізму повинна була виступати така концепція, де сама присутність людини є об'єктом обов'язку.

Ключові слова: філософія техніки, Перша світова війна, Друга світова війна, етика перспектив, гібридна війна.

В кінці ХІХ та на початку ХХ століття техніка не асоціювалася зі страхом і зброєю масового знищення, а радше навпаки, характеризувалась нестримним оптимізмом та передчуттям величчя прогресу. Фрустрація, яку викликала Перша Світова війна, разом з надломом підвалин європейської культури та очевидною мілітаризацією технічної додали обережності та песимізму до багатообіцяючих перспектив технічного прогресу післявоєнного часу. Зброя масового ураження та конкуренція «машин смерті» викликали жах з домішками захоплення перед інженерною думкою, та надією, що після

жахів війни технічні винаходи та інженерні рішення віднайдені у час війни зможуть послужити для розбудови миру.

Метою статті є прослідкувати розвиток та видозмінення концепції техніки у її науковому, філософському, ціннісному та етичному вимірах, під впливом Першої та Другої світових воєн. Поглибити розуміння повоєнного технічного песимізму у філософському дискурсі західних дослідників техніки (Ернст Капп, Фрідріх Дессауер, Еберхард Чіммер, Ернст Юнгер, тощо). Спроба обґрунтування етичних механізмів, що здатні передбачити та запобігти негативним наслідкам розвитку техніки, та показати залежність від техніки в умовах сучасної війни.

Перша світова війна

За рік до Першої світової війни німецький інженер-хімік та філософ Еберхард Чіммер у своїй книзі «Філософія техніки» (1913) оспівував техніку в неогегеліанській інтерпретації, як прояв «матеріальної свободи» [2, с. 189–223]. Воля до свободи є основою духовною ціллю будь-якої технічної дії. Завдання винахідництва в тому, щоб дикі, неорганізовані предмети і сили природи закликати до порядку, який служитиме поставленій цілі.

У цей час, ще до Другої світової війни, у німецькій філософії техніки склались два основні підходи до осмислення техніки: оптимістичний і песимістичний. Оптимістичний виник на хвилі технічної ейфорії початку століття, найбільш систематично у технооптимізм виразили філософи Ернст Капп та Фрідріх Дессауер.

Ернст Капп – один з засновників філософії техніки та антропологічного підходу в ній, Капп вважав технічні засоби проекцією і розвитком органів людини – рук (молоток, важіль), ніг, пальців, мускульної сили, зору (оптика), слуху (акустика), тощо. Техніка сприймалась як засіб досягнення людських цілей, в тому числі і в соціальному житті, бо «друга сторона медалі» стала помітною згодом.

Війна не похитнула віру у технічні чесноти та новий спосіб технічного буття людини також одного з найбільш відомих філософів техніки – Фрідріха Дессауера. Дессауер вважав, що науково-технічне стає способом буття людини у світі і пропонує до трьох критик Канта (критика чистого розуму, морального вчинку та естетичного сприйняття) додати четверту – критику технічної діяльності. Саме в процесі технічної діяльності людина встановлює позитивні відносини з кантівською «річчю-в-собі». Артефакти (технічні пристрої), котрі будуть винайдені, неможливо віднайти у світі явищ; для цього розум повинен перейти межі досвіду і звернутись до трансцендентальних «речей-у-собі», котрі відповідають технічним об'єктам. Подібно до платонівського ідеалізму Дессауер вважає технічне рішення – контакт винахідника з царством ідей. Технічний винахід втілює в матерії «буття ідей». І, відповідно, техніка є вираженням цього духовного царства ідей, які не народжуються в людському розумі, а лише вловлюються ним. Природу винахідництва Дессауер трактує в дусі неотомістської філософії, як реалізацію людиною божественної ідеї [3].

В художній літературі, особливо жанру наукової фантастики, техніка часто виступала знаряддям злочинних дій в руках людини, сама по собі будучи нейтральною, або сама ситуація слугувала аллюзією соціальних протиріч, як у п'єсі Карла Чапека “R. U. R” (*Rossum's Universal Robots*, 1920) де вперше було вжито слово «робот», похідне від чеського слова “robota” – «підневільна праця» [4].

Переглядаючи воєнні щоденники і спогади учасників Першої світової війни, не часто можна зустріти роздуми про новинки техніки чи її ролі. Деструктивна природа людини, порочні політичні режими та соціальні вади – от що визначало для тогочасних очевидців руйнівний характер технічних досягнень, породжувало все більш витончені і ефективні технології смерті. Скепсис не був адресований самій техніці, її природі, так як вона обумовлювалась зовнішніми біологічними, антропологічними та політичними порядками.

В післявоєнний час про техніку починають писати філософи та історіографи, аналіз саме технічного потенціалу воюючих сторін займав одне з ключових місць. Стало відомо наскільки якісна зміна озброєння може переламати хід війни. До аналізу місця техніки у війні підходять з різних концептуальних позицій: культурно-історичних (Фрідріх Дессауер, Теодор Літт), філософії життя (Освальд Шпенглер, Анрі Бергсон), екзистенціалізму (Карл Ясперс, Мартін Гайдеггер), філософської антропології (Арнольд Гелен, Гельмут Плессер) та консервативного напрямку філософії (Фрідріх Георг та Ернст Юнгґери).

Війна буквально розчистила шлях для техніки у свідомості сучасників. Вогнева міць придушувала інші високі смисли, душила вже не руками людини, а більш продуманими механізмами, затверджуючи перевагу техніки над людиною. Ідеали розумності та гуманізму не витримували натиску та були безсилі у поясненні газових атак та мільйонів жертв.

У праці Ернста Юнгера «Робітник» техніка набуває глибоко «екзистенційного» характеру, так як життя все більше прагне виразити себе механічною мовою. Триумфальна хода техніки залишає за собою «гори трупів і розтоплених символів». З появою технічних символів колишній простір блискавично перетворюється на пустелю, з нього зникають всі духовні сили, що раніше наповнювали його. Техніка, каже Юнгер, «настільки руйнівна для будь-якої старої віри, що цю її межу можна вважати просто побічною». «Усі спроби церкви говорити мовою техніки лише наближають її захід під час загальної секуляризації» [8, с. 123].

Коли техніка скинула з себе маску, завдяки якій у ній бачили виключно знаряддя прогресу, що допомагає людству досягти моральної та інтелектуальної досконалості; коли стало зрозуміло, що вона однаково готова служити і добру, і злу, а військове використання її засобів підштовхнуло людство до небачених раніше катастроф, за традиційними релігіями зазнала краху і світська релігія нашого часу, оптимістичний культ прогресу XIX століття [8, с. 139].

Початок антропологічної кризи відраховують з кінця післявоєнного десятиліття. Відчуття спустошення, втрати ідеалів, стабільності на фоні упадку культури можна було розглядати розпад образу людини-творця, який мав панувати над природою ще за недавнім рішенням XIX століття. Інструменталістська теорія техніки піддавалась нещадній критиці та недовірі з боку філософів. Мартін Гайдеггер, Фрідріх Дессауер, Освальд Шпенглер, Арнольд Гелен вбачали в техніці самостійний феномен. Війна примножила сумніви щодо самопроголошення себе «вінцем творіння».

Гуманістичні сенси підмінювались технічною раціональністю, цінність людини все частіше вимірювалась результатами її технічної діяльності. Сама людина все частіше ідентифікувалась як технічна істота, у вдосконаленні техніки вбачався новий сенс життя.

Вже в Новий час артефакти з усією очевидністю відтіснили органіку, розумові зусилля замінялись механізмами. Перша світова війна надала цьому руху додатковий імпульс. Армія свого роду – це воєнна машина з живих людей. Рахували вже не людські одиниці, а технічні підрозділи. Людський фактор відходив на другий план і розглядався і у якості обслуговуючого персоналу для техніки.

В артикульованій раніше Каппом зв'язці «орган – знаряддя» вбачали вже мікросинтез інструменту і психосоматики окремої людини з претензіями на прискорення і зміну її нервово-психічного потенціалу, не тільки підсилення природних можливостей, але й нова психологічна якість, крок в еволюції психіки.

Техніка все частіше трактувалась як «доля» сучасного Заходу, що існує за власною логікою. Складалась нова система цінностей, де технічні параметри пронизували і підкоряли всі сфери суспільного життя, а майбутнє пов'язувалось з безперервним

вдосконаленням технологій. Основи технічного детермінізму були артикульовані значно раніше, але в післявоєнний час, набули чіткої форми і концептуального виразу. Дві крайні течії технічного детермінізму, це технологічний евдемонізм (технічний прогрес автоматично усуває соціальні протиріччя, класову боротьбу і т. д.) і технологічний алармізм (підсвічування негативних сторін прогресу) розвивались з помітним нахилом на користь першої. Завдання людини зводились ледь не до того, щоб не заважати самореалізації принципів технічного розвитку, що лежать в основі технічного оновлення. Нотки жаху перед невідворотністю технологічного росту ледь проступали і коли мова заходила про «безконтрольність» розвитку техніки, то скоріш за все, в позитивному розумінні з домішками залюбованого здивування перед силою, яку зуміла створити людина.

Логічним продовженням освяченого війнами техніцизму стало оформлення технократичних теорій на міцній, як ніколи, основі індустріалізму та розвитку інформаційних технологій. Це зумовило помітне посилення ролі інженерних професій та технічних наук.

Техніка і технології обіцяли невичерпні можливості для нарощення виробництва і задоволення матеріальних потреб в масштабах, яких ще не знало людство. Вибудовувалась нова система цінностей, котра виправдовувала ситуацію, де технічні параметри пронизували всі сфери суспільного життя і майбутнє суспільства безпосередньо пов'язувалося з ростом та вдосконаленням технологій.

Друга світова війна

Нове міжнародне напруження у 1930-х роках супроводжувалось безпрецедентним ростом воєнної потужності. Друга Світова війна в більшій мірі ніж перша була «війною техніки». Країни-учасниці, окрім воєнної, вели безперервну інженерно-технологічну боротьбу – підводні човни проти надводного флоту і авіації, радары проти літаків, танки Т-34 проти німецьких «тигрів» і «пантер». Нарешті, велику роль зіграла розробка атомної зброї.

Досвід, набутий в час війни, позначився багато в чому. Війна показала, яке коло-сальне значення мають переваги у технологіях та технологічне лідерство.

Після війни індустріальні країни починають серію адміністративних реформ, створюють спеціальні міністерства, котрі повинні були займатись загальною науково-технічною модернізацією і стратегічними дослідженнями (ядерна фізика, аерокосмонавтика, воєнні розробки), також формується єдина система тісного зв'язку науки та інженерно-технічної діяльності.

Поняття техніки нестримно розросталось – від інструменту до засобу, від предмету до думки, від об'єкта до самої об'єктивності і далі стаючи на шлях наділення її морально-етичними рисами.

Соціальні експерименти 20–30-х років ХХ століття та Друга світова війна, особливо використання атомної зброї, та «атомний шантаж» під час «холодної війни» внесли суттєві корективи в розгляд філософської проблематики техніки. В дискусіях американських та західнонімецьких дослідників філософії техніки 1960-х років акцент змістився на етичні проблеми і проблеми відповідальності. Це виражалось як у дослідженні конкретних випадків етичної чи аморальної поведінки окремих інженерів чи їх товариств, так і у колекціонуванні етичних кодексів різноманітних інженерних союзів. Крім того, саме ці аспекти етики техніки почали розроблятися у вигляді навчальних програм для підготовки майбутніх інженерів. Саме в цей час починає формуватись товариство філософів техніки, дослідницькі групи, що почали консолідуватись навколо філософських кафедр провідних технічних університетів Західної Німеччини та США, або в межах інженерних товариств, союзів, як, наприклад Союз німецьких інженерів, де у 1956 році була заснована група

«Людина і техніка». Результати багаторічної роботи цієї групи були представлені на Всесвітньому Конгресі в Дюссельдорфі у 1978 році [2, с. 213].

Внокремлення етичної проблематики поствоєнної філософії техніки

В силу актуалізації проблем техніки зростає зацікавленість до вирішення етичних дилем, а не розчарування і демонізація технічного прогресу. Сумніви породжувала не сама техніка, а технічний пр�ксис людини і побоювання подальшої ескалції технічної реальності формувались поза контекстом війни, що змогла наглядно продемонструвати силу технічного потенціалу.

Аналіз відповідальності у філософії техніки обумовлений тим, що саме в її традиції відбувається переосмислення класичного розуміння відповідальності, котре перш за все викликане новим відношенням людини до можливостей власної свободи. Нова ступінь свободи, котра також поширюється на свободу знищити все живе, виходить за межі традиційних норм і цінностей, тим самим актуалізуючи питання про масштаби і формах відповідальності людини в техногенному світі.

У ситуації де технічна влада інженера збільшується і переважає над розумінням наслідків, моральна рефлексія про техніку стає рефлексією про майбутнє людства загалом.

У другій половині ХХ століття дослідники (Ганс Йонас, Ганс Ленк) заговорили про необхідність обґрунтування певного механізму, що здатний своєчасно виявити і запобігти найбільш негативні наслідки розвитку техніки. У якості такого механізму виступила «нова» концепція відповідальності. У дослідницькій літературі її позначають як позитивна, або перспективна відповідальність.

Сила техніки досягла свого апогею відповідаючи на запити війни, настільки, що почала загрожувати існуванню самого людства. Під питанням залишилась сама людина (її онтологічна ідея), присутність котрої – абсолютна установка для всіх морально-етичних концепцій. Ганс Йонас пропонує таку концепцію відповідальності, де сама присутність людини є об'єктом обов'язку. Решта етичних питань про те, хто така людина, ким вона повинна бути, мають похідний характер, відмічає дослідник: «...лиш ідея людини, оскільки вона пояснює, чому повинні існувати люди, пояснює нам і те, яким повинне бути буття» [5, с. 104].

Стрімкий розвиток воєнної техніки змусив філософів та дослідників поставити собі за завдання показати можливість відповідальності за вчинки у світі, що трансформується. Перш ніж зобов'язати учасників до перспективної відповідальності, необхідно заново відповісти на питання про її носія, інстанції і діючі норми. Якщо традиційний етичний дискурс апелював до цілісного, монологічного, ідентичного до суб'єкта (людина, що зробила вчинок, ідентична тому, хто несе за неї відповідальність), до якого суб'єкта апелює нова концепція відповідальності, якщо в межах постмодерністської філософії стверджується «смерть суб'єкта» як криза особистісного начала. Хто, в такому випадку, може взяти на себе відповідальність в етиці перспективи?

В умовах сучасного світу етика відповідальності звертається до плюралістичного суб'єкта, у якості якого можуть виступати як окрема особистість, так і різноманітні соціальні групи, народи, держави і людство в цілому як сукупний об'єкт діяльності і відповідальності.

Введення розширеної відповідальності ставить цілий ряд дискусійних питань. Чи можна приписати моральну відповідальність, котра за визначенням є індивідуальною, групам, за умов, що сучасна технічна діяльність є колективною. Філософ техніки Елізабет Штрюкер підмічає, що ідея колективної відповідальності «допускає мінімум одне питання, котре взагалі не можна формулювати раціонально для відповідальності: яким чином вона повинна бути розподілена? Наприклад, як з розділеним горем, котре, згідно з давньою мудрістю, стає половиною горя, або з розділенням радості, якої стає більше?

Чи може бути розділена колективна відповідальність на більшу чи меншу?» [6, с. 7]. Для Ганса Ленка цю проблему цілком можна вирішити, якщо розглядати моральну відповідальність як універсальний феномен, котрий не може бути обмежений сферою специфічних ролей: «Кожен несе спільну відповідальність на стратегічній шкалі сфери діяльності та впливу» [7, с. 90].

Застереження, які висуваються проти перспективної (випереджаючої) відповідальності, полягають в наступному: неможливо позитивно чи негативно оцінити певну дію, котра ще не відбулась, оскільки наслідки наших ймовірних дій можуть і не наступити.

Відчасти це пов'язано з психологічною реакцією індивіда, наголошує Евандро Агацці, якщо довготривалі, негативні наслідки «загрожують людству чи суспільству в широкому сенсі слова, тоді як індивід схильний вірити, що якщо трагедія станеться, то вже після його смерті» [7, с. 29].

Ідея перспективної відповідальності свідчить про те, що людина завдяки своїй технічній могутності стає відповідальною за більше, ніж вона в стані передбачити.

Висування відповідальності в якості можливого механізму контролю над технічною діяльністю та використання технічного прогресу у військових цілях потребує всестороннього опрацювання. Техніка, пише Ганс Ленк: «..частина нашої долі, як позитивної, так і негативної. Сьогодні від неї неможливо відмовитися, але і від відповідального її використання – теж. Якщо техніка – це моральний та екзистенціальний тест, то чи зможе людина скласти цей екзамen?» [5, с. 85].

Техніка в науково-філософському контексті

Важливою спробою вбудовування філософії техніки в історико-філософський контекст стала публікація збірки праць відомих філософів. Одним із ранніх варіантів була брошура, яку підготував Клаус Тухель, котрий очолював дослідницьку групу «Людина і техніка», «Сенс і тлумачення техніки». У неї увійшли уривки з робіт Гердера, Гьоте, Ніцше, Гегеля, Маркса, Енгельса, Ортеги-і-Гассета, Бердяєва, Гелена, Юнгера, Маркузе, Габермаса, Ясперса, Гайдеггера та інших, а також перших філософів техніки Ернста Каппа, Еберхарда Чіммера та Фрідріха Дессауера.

Уривки, що стосувались філософських роздумів про техніку, розділялись на рубрики: «Очікування та побоювання з приводу появи сучасної техніки», «Техніка як загроза людському існуванню», «Самосвідомість інженерів», «Техніка на службі у людей» та «Існування в технічному світі». Передмова до брошури носить характерну назву – «Техніка як завдання філософії». Ларрі Хікман видав в США у 1985 році об'ємнішу збірку «Філософія, техніка і справи людські», куди увійшли роботи Ганса Йонаса, Дьюїса Мемфорда, Ортеги-і-Гассета, уривки із «Маніфесту комуністичної партії» Маркса і Енгельса та інші [2, с. 112].

Наступним етапом в консолідації філософії техніки в самостійну сферу досліджень філософської науки був розвиток її викладання в першу чергу у вищих технічних школах та технічних університетах. Підготовка і видання підручників вимагали тематизації напрацьованого за останні десятиліття дослідницького матеріалу філософії техніки. До праць такого типу можна віднести книгу Фредеріка Ферре «Філософія техніки», де систематично розглядаються взаємозв'язок техніки з епістемологією, аксіологією, метафізикою, методологією, а також усвідомлення технічних феноменів у працях Карла Маркса, Маргіна Гайдеггера, Герберта Маркузе та інших.

Висновок. Перша та Друга світові війни оживили інтерес філософів та дослідників до техніки, як чогось невід'ємного, того, з чим потрібно рахуватись і над чим потрібно рефлексувати. До війни науково-технічний прогрес трактувався без особливих побоювань за долю людства і навколишнього світу, оскільки існувало переконання, що негативний

вплив техніки буде приборканий передовим суспільним устроєм. Саме цей взаємозв'язок соціокультурного та технічного розвитку дарувала техніці своєрідну непогіршеність. Поки людина вважалась творцем техніки, вона була за неї відповідальна. Тоді як широке визнання певної технічної реальності, що існує за своїми, відмінними від попередніх, принципами, перетворювало техніку в безпосередній об'єкт інвектив.

Саме в післявоєнному дискурсі техніки з'являються впізнавані нотки побоювання перед всепроникаючою силою техніки, з відчуттям безпомічності в «залізному кулаці» технічного прогресу. Що викликало потребу в глибшому дослідженні технологічної реальності вже в науково-філософському контексті.

В українському контексті повномасштабного наступу РФ на Україну війна зразку Першої та Другої світових воєн трансформувалась в гібридну і до класичного розуміння воєнної техніки, як зняряддя фізичного вбивства додалися технології, як зняряддя інформаційної війни. Реальність війни знову змушує переосмислити питання колективної відповідальності та усвідомити реальну загрозу онтологічного зникнення людства перед лицем технічної могутності. Саме тому важливим зараз є фокус не тільки на вивченні техніки, як автономного об'єкту, а саме на антропології техніки, на того хто керує нею і які цілі перед нею ставлять.

Список використаної літератури

1. Дахній А. Техніка і нігілізм як предмет філософії «пізнього» Гайдеггера: мислення у руслі Аристотеля, Ф. Ніцше і Е. Юнгера // Філософські пошуки, вип. 2 (10) / 2019. До 175-річчя з дня народження Ф. Ніцше. – Львів, ННВК «АТБ», 2019. С. 33–48.
2. Йонас Г. Принцип відповідальності. Пер. з нім. К. : Лібра, 2001.
3. Чапек Карел. Р. У. Р. Россумові універсальні роботи, 2020, Комора. 192 с.
4. Горохов В. Г. Техника и культура. Возникновение философии техники и теории технического творчества в России и Германии в конце XIX – начале XX столетия (Сравнительный анализ). Москва, 2009. 376 с.
5. Дессауэр Ф. К философии техники. Что есть техника? – Термин и сущность / Ф. Дессауэр; пер. с нем. А. Ю. Нестерова // Онтология проектирования. 2016. – Т. 6, № 3 (21). 390–406 с.
6. Канке В. А. Этика ответственности. Теория морали будущего. Москва : Логос, 2003. 352 с.
7. Ленк Х. Размышления о современной технике. Москва : Аспект-Пресс, 1996. 183 с.
8. Юнгер Ф. Г. Совершенство техники. Машина и собственность. СПб : Издательство «Владимир Даль», 2002. – 564 с.
9. Юнгер Э. Рабочий. Господство и гештальт. СПб., 2002. 539 с.
10. Agazzi Evandro Science and Ethics: The Axiological Contexts of Science (Philosophie et Politique / Philosophy and Politics, Band 14) Taschenbuch – Illustriert, 8. September 2008/
11. Iain Thomson. Heidegger on Ontotheology: Technology and the Politics of Education.
12. Ernst Kapp. Elements of a Philosophy of Technology: On the Evolutionary History of Culture. Univ Of Minnesota Press, 2018. S. 336.
13. Elisabeth Ströker. Ich und anderen: die Frage der Mitverantwortung. Frankfurt am Main: Klostermann, 1984. S. 7.

THE INFLUENCE OF WORLD WARS ON THE CONCEPTUALIZATION OF TECHNIQUES IN THE SCIENTIFIC AND PHILOSOPHICAL CONTEXT

Olena Hrubá

Ivan Franko National University of Lviv,

1, University str., Lviv, 79000, Ukraine

e-mail: ousinari@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-7617-0845

The history of understanding the conceptual expression of the technical reality of the early twentieth century has usually been limited to the excitement of the growing role of technology in society and the horror of what technology can serve in the war. Both points of view are polar and limit the variability of perception of the phenomenon of technology during the World Wars. In a short time, after the First World War, thanks to the seductive language of comfort, rationality, and power, the symbols of technology penetrated into the deafest corners of the globe. Where the objective language of these symbols penetrates, the old law of life collapses, being pushed into the realm of pure romanticism. The social experiments of the 1920s and 1930s and the Second World War, especially the use of nuclear weapons, and “nuclear blackmail” during the Cold War made significant adjustments to the philosophical issues of technology. In the discussions of American and West German researchers of the philosophy of technology in the 1960s, the emphasis shifted to ethical and responsibility issues. Technology has increasingly been interpreted as the “fate” of the modern West, which exists by its own logic. A new system of values was formed, where technical parameters permeated and subjugated all spheres of public life, and the future was associated with the continuous improvement of technology.

The article presents the general vector of development of the philosophy of technology of the war and post-war periods, which was determined not by specific events, but rather by deep and lasting transformations of ideas about technology and technical practice. It is in the post-war discourse of technology that recognizable notes of fear of the pervasive power of technology emerge, with a sense of helplessness in the “iron fist” of technological progress. Which necessitated a deeper study of technological reality in the scientific and philosophical context. The power of technology reached its apogee in response to the demands of war, so much so that it began to threaten the very existence of mankind. In the second half of the XX century, researchers talked about the need to justify a machine that can detect and prevent the most negative consequences of technology. Such a mechanism was to be a concept where the very presence of man is the object of duty.

Key words: philosophy of technology, World War I, World War II, ethics of perspectives, hybrid war.